

Budgetteorien (Target revenue model) og Saudi-Arabiens oliepolitik

Hans Linderoth, lektor, Handelshøjskolen i Århus

1. Indledning

Ifølge budgetteorien styres oliepolitikken af en stats ønske om at realisere de indenlandske investeringer, der kan give et acceptabelt afkast, jf. D.J. Teece¹. Disse investeringer resulterer direkte og indirekte i et behov for udenlandsk valuta, der i større eller mindre grad skal tilvejebringes ved en olieeksport. Der kan altså af det ønskede investeringsniveau afledes et behov for olieeksportindtægter (valutabudget). Når behovet er dækket, ønsker man ikke yderligere olieindtægter, idet man vil undgå at akkumulere tilgodehaver i udlandet. Dette indebærer, at en yderligere olieprisstigning vil resultere i, at man vil nedsætte olieeksporten. En mindre olieeksportmængde kan jo ved en prisstigning tilvejebringe den tilstræbte olieeksportindtægt. Omvendt vil man øge eksporten ved et prisfald. En sådan handlemåde medfører, at udbudskurven så at sige vender den forkerte vej. Udbudskurven er dog lodret, når kapacitetsgrænsen nås. Olieprisen kan naturligvis være så lav, at man producerer maksimalt, fordi man har behov for yderligere indtægter i bestræbelserne på at opnå et tilfredsstillende aktivitetsniveau.

Ifølge Teece² kan teorien forklare OPEC's stabilitet i perioden 1974-80, hvor det end ik-

ke var nødvendigt formelt at etablere et kvotesystem for at opretholde olieprisniveauet nominelt. De to oliekriser i 1973/74 og 1979/80 indebar så store stigninger i olieeksportindtægterne, at de vigtigste olieproducenter i OPEC fik behovet for olieindtægter mere end dækket og derfor ifølge teorien ønskede at nedsætte olieproduktionen. At nogle af de vigtigste OPEC lande efter 1. oliekrise indførte et loft over olieproduktionen, vidner om, at man var villig til at acceptere et fald i olieproduktionen.

Pachauri³ kan tilslutte sig konklusionen hos Teece, idet han er af den opfattelse, at muligheden for at absorbere olieindtægter er den vigtigste økonomiske faktor til forklaring af OPEC landenes produktionsstrategi.

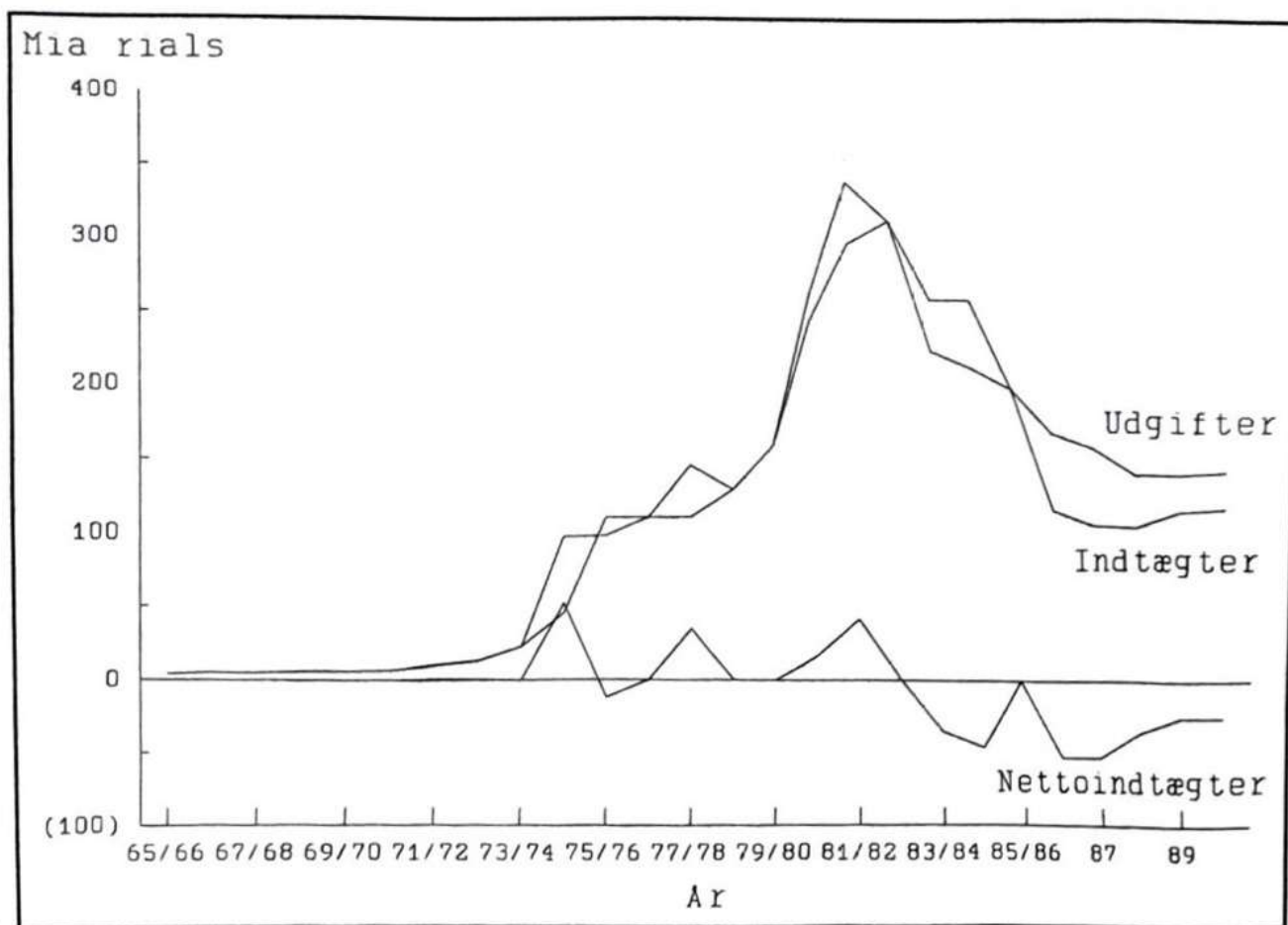
I det efterfølgende er det hensigten at analysere Saudi Arabiens oliepolitik ud fra budgetteorien. En sådan analyse volder empiriske problemer, idet det ønskede investeringsniveau og afledte valutabehov ikke kendes. Det er derfor nødvendigt at benytte sig af materiale, der blot indikerer, om olieeksportindtægterne har været tilfredsstillende eller det modsatte.

I den forbindelse kunne man naturligvis give en bred beskrivelse af udviklingen i centrale økonomiske størrelser, herunder fx graden af målopfyldelse vedrørende 5-års planerne. En sådan bred gennemgang af den økonomiske udvikling i Saudi Arabien vil ikke blive givet i det efterfølgende.⁴ Der fokuseres stort set kun på de offentlige indtægter og udgifter (afsnit 2) samt på udviklingen på betalingsbalancen (afsnit 3), når det skal afgøres, om Saudi Arabien i en given situation har ladet sin oliepolitik styre af behovet for olieindtægter. Generelt er det her et problem at bestemme »at what level do additional revenues become superfluous and at what level does a decline in revenues constitute a

»squeeze« on the budget.»⁵ Med andre ord er det vanskeligt at bestemme, hvilken tærskelværdi man skal passere, inden udviklingen giver anledning til et skift i oliepolitikken. Afsnit 4 behandler denne problemstilling.

I det sidste afsnit er der foretaget konsekvensberegninger over udviklingen på Saudi Arabiens betalingsbalance frem til år 2000. Formålet med dette afsnit er at afgøre, om udviklingen på betalingsbalancen kan forventes at medføre et politikskift i 1990'erne.

Figur 1. Budgetterede offentlige indtægter og udgifter siden 1959/60.

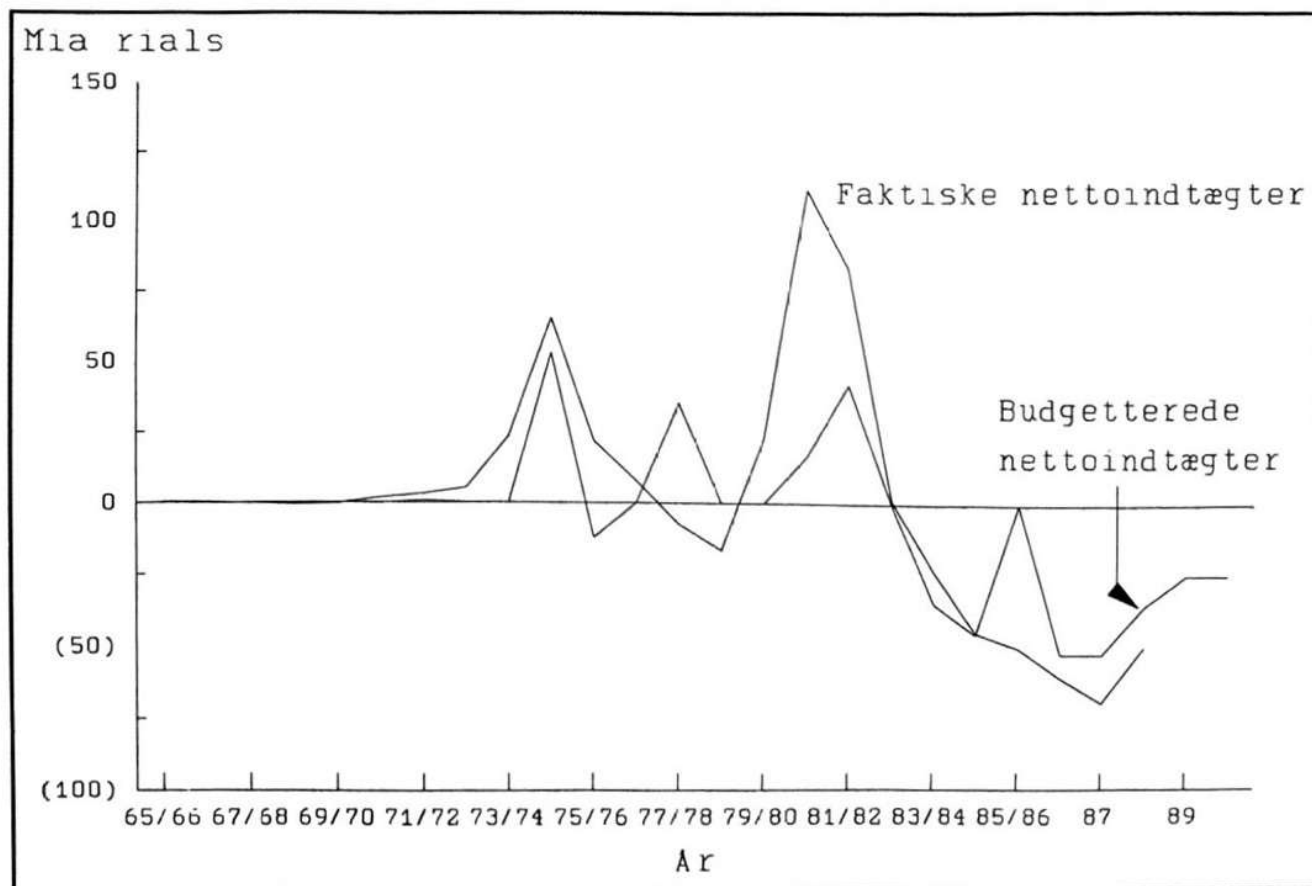
Kilde: Hitti and Abed (1974) samt MEES.

2. Offentlige budgetter og regnskaber

Figur 1 viser de markante ændringer i de budgetterede offentlige indtægter og udgifter, der fandt sted efter oliekriserne. Man bemærker den forsinkede stigning i udgifterne i forhold til indtægterne, hvilket indebærer, at nettoindtægterne omkring de to oliekriser først steg markant, hvorefter de faldt stærkt. Sagt på anden måde blev de stærkt stigende olieindtægter meget hurtigt omsat i forøgede udgifter. Denne udvikling er endnu mere markant, såfremt man betragter de faktiske indtægter og udgifter (regnskabstal), jf. figur 2.

Figur 2 viser, at der har været store differencer mellem de budgetterede og faktiske nettoindtægter. Omkring de to oliekriser var indtægterne større end forudset, hvilket ikke kan undre. Omvendt faldt de faktiske nettoindtægter gennemgående hurtigere end de budgetterede efter de to oliekriser. Sagt på anden måde fik man i nogle år uventede underskud på de offentlige regnskaber. Lige før 2. oliekrise opererede man fx med et betydeligt overskud på budgetterne. Den faktiske udvikling resulterede imidlertid i et underskud. Det kan have foruroliget den saudiske regering, som kunne forudse, at man snart måtte foretage en opbremsning på udgiftssiden for at forhindre et fortsat drastisk fald i

Figur 2. Budgetterede og faktiske offentlige nettoindtægter.

Kilde: Som figur 1.

nettoindtægterne. 2. oliekrise klarede imidlertid den budgetmæssige krise, der syntes på vej.

1985/86 ligner året 1977/78 på den måde, at de faktiske nettoindtægter blev klart mindre end de budgetterede. En ny oliekrise klarede imidlertid ikke problemerne i 1985, og i de senere år har underskuddet på de offentlige budgetter været meget betydeligt.

Alvoren i dette underskud kan også illustreres ved at nævne, at underskuddet på de offentlige regnskaber i årene 1986, 1987 og 1988 udgjorde 143%, 103% henholdsvis 104% af olieindtægterne. Sagt på anden måde skulle olieindtægterne i 1987 og 1988 have været omtrent dobbelt så store, som de var, for at skabe ligevægt på statsfinanserne, mens de i 1986 skulle have været endnu større forholdsmæssigt for at skabe ligevægt.

Den uheldige udvikling i de offentlige budgetter efter 2. oliekrise resulterede bl.a. i, at regeringens betalinger i løbet af 1984 blev kronisk forsinkede⁶. Det blev nu også typisk, at firmaer, der fik regeringskontrakter, skulle geninvestere en del af indtægterne i Saudi Arabien.

Det var ikke blot olieindtægterne, der faldt. Ikke-olieindtægterne faldt også som følge af faldende afkast på de finansielle reserver. Dette kan ikke direkte aflæses af det tilgængelige materiale, men analytikere har estimeret dette afkast til ca. 40 mia. rials (11 mia. \$) i 1984/85 og kun 18 mia. rials i 1988⁷. Faldet skyldes naturligvis de store budgetunderskud i de mellemliggende år. Disse underskud blev dækket ind ved træk på de store reserver, som man havde oparbejdet omkring de to oliekriser. Dette illustreres bl.a. i figur 4, der viser, at regeringens bankindskud faldt markant efter 2. oliekrise.

For at bremse op for trækket på reserverne besluttede man i 1988 for første gang i 25 år at lånefinansiere en del af budgetunderskuddet ved at udstede statsobligationer. Der blev dog kun udstedt obligationer for 30 mio rials i årene 1988 til 1990,⁸ så der blev ikke tale om nogen væsentlig kilde til finansiering af underskuddet. I øvrigt blev op til $\frac{2}{3}$ af obligationerne købt af offentlige institutioner!

Problemerne ult. 1980'erne illustreres også af det forhold, at man primo 1988 meddelte, at man ville genindføre indkomstskat på udlændinge. Denne skat blev dog hurtigt opgivet⁹. En forhøjelse af den generelle toldsats til 12% voldte det derimod ingen nævneværdige problemer at indføre.

Uligevægtsproblemet var stadig til stede ved indgangen til 1990'erne, selvom udgifterne blev nedsat væsentligt efter 2. oliekrise. Underskuddet på statsbudgettet for 1990 udgjorde således 33% af de budgetterede olieindtægter.¹⁰ Dette tal er noget mindre end regnskabstallene for de foregående år, men hertil kan oplyses, at underskuddet på statsbudgettet i 1987 og 1988 udgjorde 71% henholdsvis 49% af olieindtægterne.¹¹ De faktiske tal (regnskabstallene) blev som nævnt i det foregående meget større. Budgettet for 1990 er blevet revideret væsentligt som følge af oliekrisen i 1990/1991. Herom mere i slutningen af dette afsnit.

Materialet indikerer, at Saudi Arabien hilste forøgede olieindtægter velkommen i slutningen af 1970'erne og i løbet af 1980'erne blev endog stærkt interesseret i at øge disse indtægter. Der er dog næppe tvivl om, at udgifterne kunne nedsættes en del, uden at det gjorde »ondt«, men også, at man efterhånden nåede dertil, at budgetnedskæringerne direkte berørte de almindelige saudiers levestandard.

De høje oliepriser under den seneste oliekrise har naturligvis øget indtægterne, men også udgifterne. Det fremgår af et revideret budget for 1990.¹² Ifølge dette budget forventes olieindtægterne at blive på 30,3 mia \$ i stedet for på 20,3 mia \$, altså en stigning på 10 mia \$, men Golfkrisen forventes at øge udgifterne med 20 mia \$. Ifølge nye skøn primo 1992 fra det saudiske finansministerium forventes Golfkrisen at belaste de offentlige budgetter med ekstra udgifter på hele 49 mia \$, og man forventer, at de faktiske udgifter vil overstige de budgetterede udgifter med mere end 65% i 1990 og 1991.¹³ Det kan konkluderes, at den seneste oliekrise på ingen måde har løst Saudi Arabiens problemer med at finansiere de offentlige udgifter, tværtimod.

Et symptom på betydelige statsfinansielle problemer er endelig, at Saudi Arabien i begyndelsen af 1991 for første gang nogen sin-

de besluttede at optage et lån på 3,5 mia \$ i internationale banker.¹⁴

2.1. De budgetterede udgifter fordelt på sektorer

Det har været nævnt i det foregående, at de budgetmæssige nedskæringer i løbet af 1980'erne formentlig nåede et sådant omfang, at de gjorde »ondt« på den almindelige saudier. For at undersøge dette nærmere, er de budgetterede udgifter fordelt på sektorer medtaget i tabel 1. Der er ingen budgettal offentliggjort for perioden 1/4 til 31/12 1986. Man har formentlig kørt videre med budgetterne fra 1985/86 indtil 1987, hvor man gik over til at anvende den gregorianske kalender.

Tabellen viser, at de budgetterede udgifter i 1979/80 og 1987 var ens, men også, at fordelingen af udgifterne var ret så forskellige. Andelen til infrastruktur, byudvikling og

Tabel 1. Saudi Arabiens budgetterede udgifter fordelt på sektorer.

	1979/ 80	1980/ 81	1981/ 82	1982/ 83	1983/ 84	1984/ 85	1985/ 86	1987 ¹	1988	1989	1990
	----- % -----										
Uddannelse m.v.	10,7	9,2	8,8	10,2	10,7	11,7	12,3	14,8	16,6	17,0	18,3
Social- og sundhedsvæsen	5,7	5,0	4,6	5,4	5,2	6,2	7,2	6,9	7,7	7,5	8,2
Infrastruktur	11,6	4,8	4,7	3,7	3,4	3,8	-	2,7	2,5	1,8	-
Byudvikling og etablering af landbrug m.v.	-	8,1	8,8	8,4	7,3	6,6	5,9	5,1	5,0	3,8	4,8
Transport og kommunikation	14,8	13,1	11,9	10,4	9,6	8,5	7,2	6,8	6,7	5,9	6,5
Erhvervsudvikling	8,1	7,9	7,6	7,0	5,1	4,8	4,5	4,1	4,2	3,5	8,2
Udlån til kreditinstitutter	8,1	8,0	8,3	7,5	7,7	6,7	4,7	2,2	0,4	4,3	-
Off. administration og off. værker m.v.	6,5	11,4	7,3	3,0	18,2	16,9	19,3	19,4	17,7	52,4	12,7
Forvar og sikkerhed	35,0	28,1	27,7	29,6	29,1	30,7	32,0	34,0	36,0		36,3
Indenlandske subsidier	3,3	2,1	3,1	3,6	3,5	4,0	4,2	3,8	3,8	3,8	5,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mia. rials	160	245	298	313	260	260	200	160	141	141	143

1 Ingen budgettal for 1986 (1/4 - 31/12 1986).

Kilde: MEES.

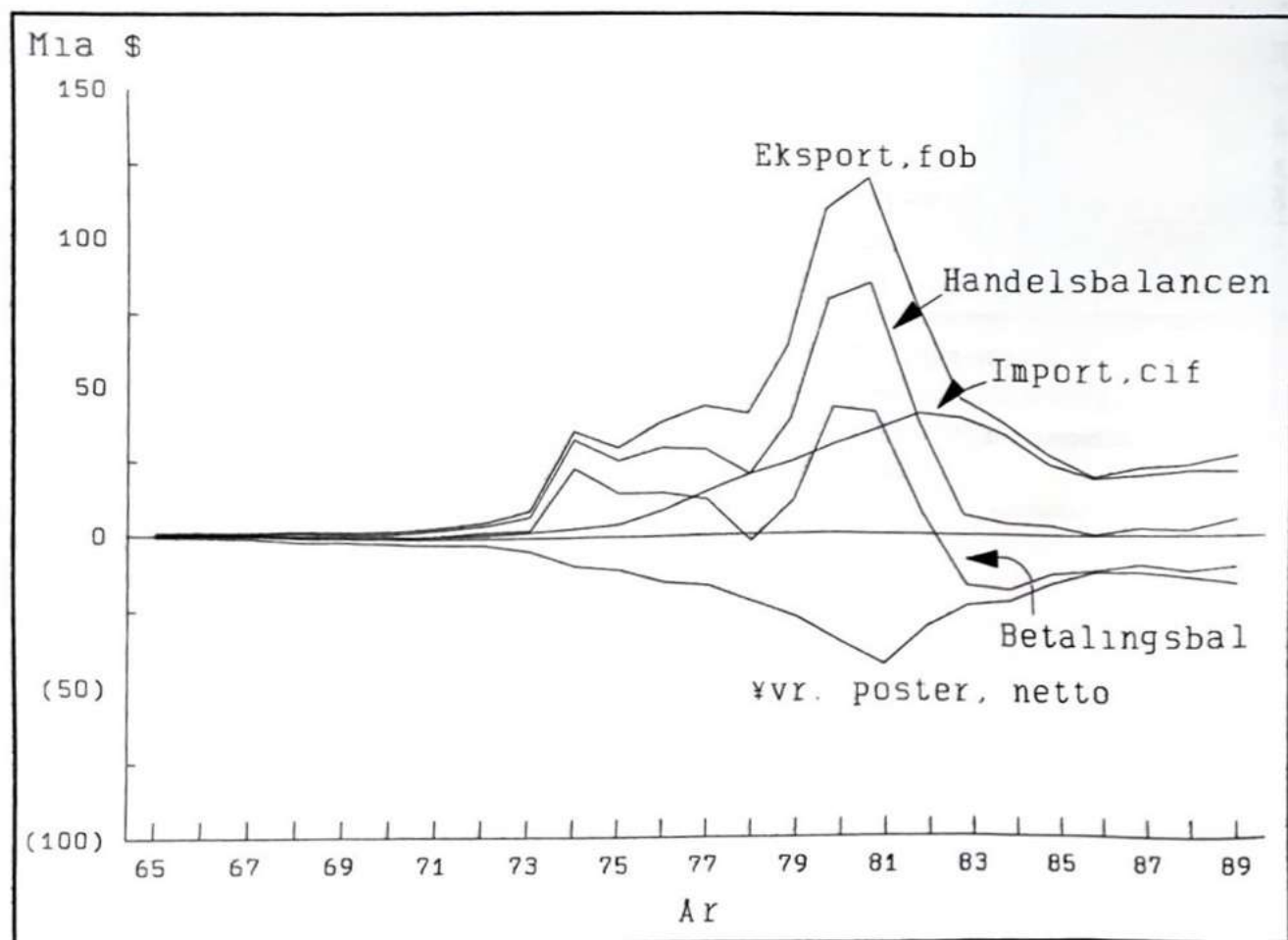
etablering af landbrug m.v., transport og kommunikation, erhvervsudvikling og udlån til kreditinstitutioner faldt, mens andelen til uddannelse, sundhedsvæsen, socialvæsen, forsvar og sikkerhed samt administration steg. Den ændrede fordeling skal dog tages med en del forbehold, idet der undertiden flyttes rundt med delposterne. Der er således nogle besynderlige udsving i de enkelte sektors andele, jf. fx andelen til offentlig administration m.v., der var på 7,3% i 1981/82, 3,0% i 1982/83 og 18,2% i 1983/84.

De manglende udgifter til infrastruktur og kreditinstitutioner skyldes ikke, at udgifter-

ne er faldet til nul her. Infrastrukturinvesteringerne er flyttet til andre delposter, mens udlån til kreditinstitutioner på ca. 4,2% af de totale udgifter i 1990 helt er fjernet fra de offentlige budgetter. Man leder forgæves efter de udgifter, Saudi Arabien har haft i forbindelse med at finansiere en del af Iraks krigsudgifter. Måske er en del af disse udgifter indeholdt i posten forsvar og sikkerhed. Man skulle da formode, at udgifterne hertil skulle falde efter krigsophøret i 1988, men det er ikke tilfældet, jf. tabellen.

To af de poster, der berører befolkningen mest direkte, må siges at være uddannelse m.v. og social- og sundhedsvæsen. Andelen

Figur 3. Overskuddet på betalingsbalancens løbende poster, på handelsbalancen og på øvrige poster samt udviklingen i eksport og import, 1968-1989.

Kilde: OPEC Annual Statistical Bulletin 1989.

har som nævnt i det foregående været stigende her. Målt i rials har der dog været tale om et fald på 29% fra 1982/83 til 1987, mens der i de senere år ikke har været de store udsving. Konstante udgifter er dog ensbetydende med et reelt fald svarende til prisstigningerne.

Sammenfattende kan det siges, at de to oliekriser medførte en drastisk forøgelse af såvel offentlige udgifter som indtægter, og at store overskud meget hurtigt blev vendt til underskud. Selv efter meget betydelige budgetnedsættelser har der efter 2. oliekrise været store problemer med at få de offentlige budgetter til at hænge sammen.

3. Betalingsbalancen

De to oliekriser kan naturligvis også aflæses på betalingsbalancen, jf. figur 3. Udviklingen her minder en del om udviklingen på de offentlige budgetter. Store overskud blev forholdsvis hurtigt vendt til underskud, og efter 1982 har der været et vedvarende underskud, selv om der har fundet en betydelig opbremsning sted i den saudiske økonomi siden, jf. de faldende offentlige udgifter og faldet i importen. De store overskud var baseret på store overskud på handelsbalancen, der igen skyldtes de stærkt stigende oliepriser. Figuren viser endelig, at det traditionelle handelsbalanceoverskud omtrent var forsvundet allerede i 1983.

Saudi Arabien er stadig en kreditnation som følge af de store overskud i de foregående år, jf. figur 4, som viser, at det akkumulerede betalingsbalanceoverskud ult. 1989 beløb sig til ca. 80 mia \$, hvilket omtrent var en halvering siden 1982. Figuren viser også, at pengesektorens udenlandske nettoaktiver i vid udstrækning fulgte udviklingen i det akkumulerede betalingsbalanceoverskud. Endelig viser figuren, at udsvingene i pengesektorens nettoaktiver i udlandet i betydelig grad skyldtes regeringens indskud. Over-

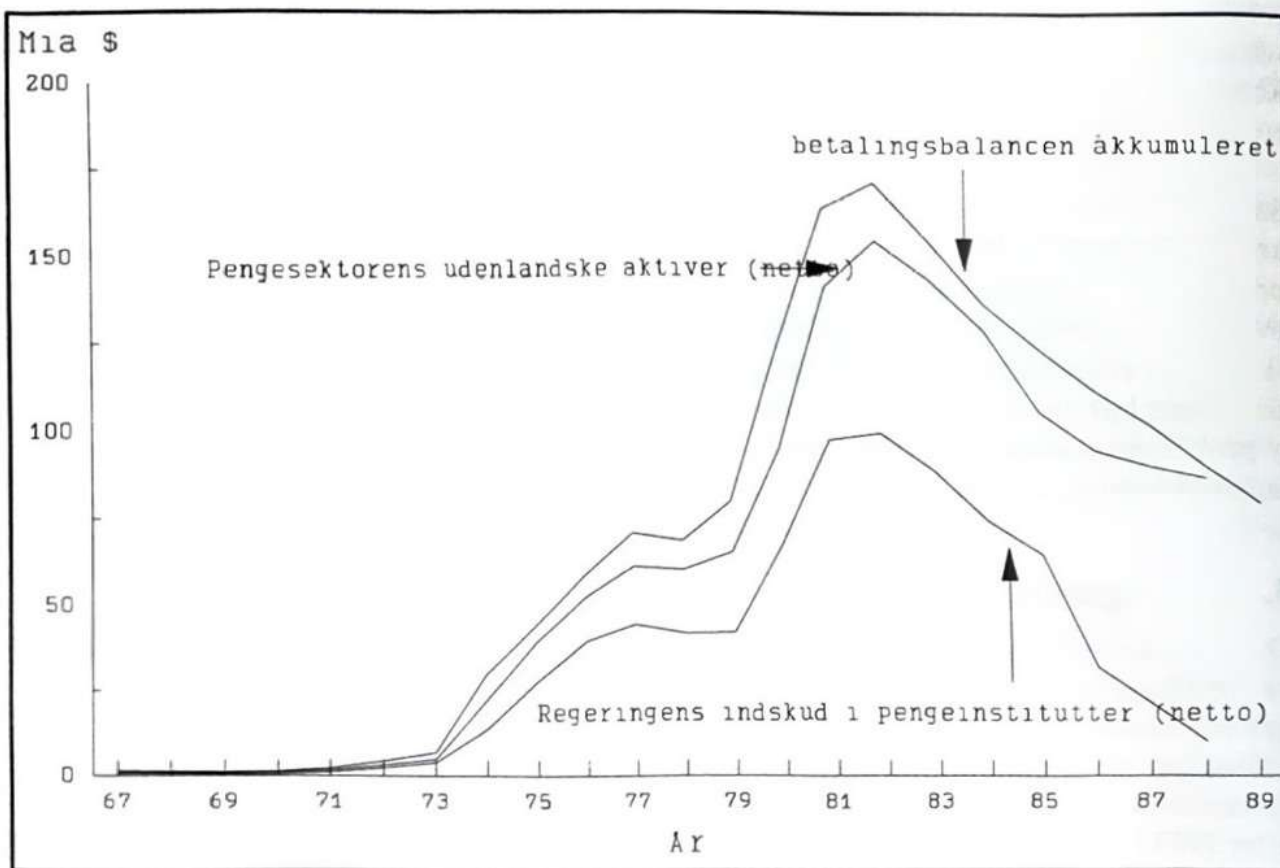
skuddet på statsfinanserne i de gode år med store olieindtægter blev placeret i pengesektoren, og i de efterfølgende år blev der trukket på disse reserver for at dække underskuddet på statsfinanserne. Dette træk har været så stort, at nettoindskuddet ult. 1988 var helt nede på ca. 10 mia \$, og det er måske senere vendt til et nettolån. Som nævnt i sidste afsnit optog Saudi Arabien jo et lån i begyndelsen af 1991 på 3,5 mia \$ i udenlandske banker.

Det kan imidlertid diskuteres, hvor tilgængelige de opsamlede reserver er, idet en betydelig del af overskuddet er udlånt til bl.a. arabiske brødre, som måske vil være uforstående over for krav om tilbagebetaling. I perioden 1973 til 1987 ydede Saudi Arabien således bistand og lån til udviklingslande på hele 63 mia \$, heraf 65,5% til arabiske lande.¹⁵ Der til kommer støtten til Irak på 25,7 mia \$ i løbet af 1980'erne. Det har desværre ikke været muligt at opklare, hvor stor en andel af disse beløb, der blev ydet som lån og derfor ikke påvirkede betalingsbalancens løbende poster.¹⁶

Der findes ikke opgjort en egentlig kapitalbalance, som kan anvendes til at vurdere kreditværdigheden hos Saudi Arabiens skyldnere. I MEES¹⁷ er det nævnt, at de »brugbare« udenlandske finansielle reserver faldt fra over 100 mia. \$ i 1982 til under 30 mia. \$ i 1987, så en betydelig del af de ydede beløb til udviklingslandene har formentlig været lån. Medio 1987 var Saudi Arabiens nettotilgodehavender i bankerne inden for BIS's¹⁸ område dog hele 39 mia. \$¹⁹.

Eftergivelse af lån gør også, at det akkumulerede betalingsbalanceoverskud klart overvurderer, hvor store de beløb, som Saudi Arabien reelt kan trække på i udlandet, er. Endelig skal det nævnes, at Saudi Arabiens udenlandske aktiver ult. juni 1989 i en kilde er nævnt til at være 65 mia \$²⁰, mens netto-

Figur 4. Betalingsbalanceoverskuddet akkumuleret, pengesektorens nettoaktiver i udlandet og regeringens nettoindskud i pengeinstitutter i Saudi Arabien. ult.

Kilde: OPEC Annual Statistical Bulletin 1989 og International Financial Statistics, Yearbook 1990.

aktiverne ult 1988 i følge figur 4 beløb sig til ca. 86 mia \$.

Det er altså vanskeligt at få et præcist billede af Saudi Arabiens status som kreditornation, men der er næppe tvivl om, at Saudi Arabien hurtigt kan blive en debitornation. De tiltagende problemer illustreres også af, at de internationale reserver hos Saudi Arabiens nationalbank Saudi Arabian Monetary Agency (SAMA) faldt fra ca 20 mia \$ ult. 1988 til knap 10 mia \$ ult. oktober 1990.²¹

4. Oliepolitik og budgetteori

Saudi Arabien blev olieproducent i 1938²², og i de efterfølgende år frem til 1. oliekrise

bestræbte Saudi Arabien sig på at øge olieindtægterne. Samarbejdet i OPEC var medvirkende til, at de såkaldte posteringspriser, der var afgørende for olieselskabernes skattebetalinger til OPEC landene, ikke faldt i 1960'erne, selvom markedspriserne faldt. Stigende olieindtægter blev tilvejebragt via en stærk vækst i olieproduktionen. Denne vækst blev særlig markant i de første år af 1970'erne, hvor det også lykkedes at presse oliepriserne i vejret. Olieindtægterne var dog på ingen måde så store, at man havde problemer med at finde anvendelse for dem. Sagt på anden måde var man ganske givet ikke nået op på det niveau for olieindtægterne, som indebar, at man ifølge budgetteorien ville nedsætte produktionen ved en prisstigning.

Ønsket om højere olieindtægter kom til fulde til udtryk i oktober 1973, da Saudi Arabien og en række andre olielande hævdede posteringspriserne med ca. 70%²³ i kølvandet på forhandlingssammenbruddet mellem olieselskaberne og OPEC landene. I samme måned var den såkaldte Yom Kippur krig brudt ud mellem Israel på den ene side og en række arabiske stater på den anden side. Israels succes på slagmarken medførte, at Saudi Arabien og en række arabiske olieproducenter tog det såkaldte olievåben i anvendelse.²⁴ Olieproduktionen blev nedsat med det resultat, at oliepriserne på spotmarkedet nærmest eksploderede, hvilket medførte en markant stigning i olieindtægterne.

Saudi Arabiens produktionsnedsækninger under den første oliekrise blev begrundet med politiske hensyn, se fx Golub (1985), men det kan ikke udelukkes, at man greb en gunstig lejlighed til at få olieprisen og dermed olieindtægterne forøget.

Under 1. oliekrise steg olieprisen så meget, at Saudi Arabien uden tvivl fik tilstrækkelige olieindtægter til at kunne dække de udgifter, man måtte ønske at erholde, jf. afsnit 2 og 3. Behovet for at øge olieindtægterne gennem en produktionsforøgelse var dermed fjernet. Ifølge budgetteorien skulle man så forvente en ny nedsættelse af produktionen med nye olieprisstigninger til følge. I stedet øgede Saudi Arabien olieproduktionen i begyndelsen af 1974²⁵, og ved OPEC's møde i december 1973 var Yamani, Saudi Arabiens olieminister, i opposition til de øvrige OPEC lande angående olieprisniveauet, og i første halvår af 1974 bekæmpede Saudi Arabien det nye prisniveau. Man ønskede en prisreduktion,²⁶ og truede i den forbindelse med at sælge en del olie på auktion.

Medio 1974 skiftede Saudi Arabien oliepolitik, idet man aflyste den bebudede auktion og i de følgende år var man med til at forsva-

re det nye olieprisniveau. Saudi Arabien var dog ofte i opposition til de øvrige OPEC lande ved OPEC's møder, når man skulle fastsætte olieprisen. Saudi Arabien var således med til at hindre større olieprisstigninger på OPEC's møder.

Sammenfattende kan det siges, at Saudi Arabien mellem 1. og 2. oliekrise førte en oliepolitik, der var medvirkende til et svagt fald i olieprisen relativt set. Budgetteorien beskriver altså ikke Saudi Arabiens handlemåde. Man kan dog konkludere, at Saudi Arabiens olieindtægter var blevet så store, at man på kort sigt ikke længere førte en oliepolitik, der primært var indrettet på at øge olieindtægterne via øget pris og/eller øget eksport. Der var penge nok i »kassen«.

Evnen til at omsætte olieindtægterne i øget import var som vist i det foregående overordentlig veludviklet, og i 1978 var der underskud på betalingsbalancen og de offentlige regnskaber. Man havde ganske vist store overskud fra de foregående år at tære på, men såfremt udviklingen fortsatte uændret, måtte man snart til at sætte en bremse på væksten i de offentlige udgifter. Sagt på anden måde var man lige før 2. oliekrise nok nået dertil, at man igen måtte prioritere øgede olieindtægter højt! Dette kan måske forklare, at Saudi Arabien d. 20/1 1979 og 1/4 1979²⁷ nedsatte olieproduktionen. Da var 2. oliekrise under udvikling, så disse to nedsættelser af olieproduktionen måtte resultere i betydelige olieprisstigninger og dermed øgede olieindtægter til Saudi Arabien. Man udnyttede simpelthen en gunstig lejlighed til at få flere penge i »kassen«. Imod denne forklaring tæller det forhold, at Saudi Arabien i høj grad haltedede bagefter prisudviklingen på spotmarkedet.²⁸ Saudi Arabien kunne med andre ord have øget olieindtægterne yderligere ved at hæve olieprisen.

Medio 1979 satte Saudi Arabien olieproduktionen op, hvilket gentog sig, da krigen startede i 1980 mellem Irak og Iran. Da var Saudi Arabien nået op på fuld kapacitetsudnyttelse og kunne altså ikke yderligere bidrage til at bekæmpe prisstigningerne på spotmarkedet. At Saudi Arabien ikke var utilfreds med, at olieprisen var steget markant, kan aflæses af det forhold, at Saudi Arabien i oktober 1981 blev enige med de øvrige OPEC lande om en oliepris på 34 \$ (ca. 12 i 1978), og at Saudi Arabien samtidigt erklærede, at det var villigt til at agere svingproducent.²⁹

I 1981 var Saudi Arabiens olieindtægter så store, at man havde store overskud på betalingsbalancen og de offentlige budgetter, jf. afsnit 2 og 3. Saudi Arabien ønskede måske derfor, jf. budgetteorien, at mindske olieproduktionen ved at være svingproducent. Overskuddene forsvandt imidlertid meget hurtigt, selvom man foretog betydelige budgetnedskæringer, så medio 1985 var der en markant ubalance i den saudiske økonomi. Saudi Arabien skiftede da politik, idet man opgav rollen som svingproducent og satte produktionen op. Begrundelsen for politikskiftet var de utilfredsstillende olieindtægter.³⁰

Medio 1986 var olieprisen faldet til under 10 \$, hvilket indebar, at forøgelsen af Saudi Arabiens olieproduktion ikke kunne kompensere for olieprisfaldet. Det var derfor naturligt, at Saudi Arabien og de øvrige OPEC lande igen fandt sammen om kvotepolitikken, der havde ligget i ruiner siden OPEC's møde i december 1985, hvor man havde besluttet at kæmpe for en fair markedsandel. I de følgende år forsvarede Saudi Arabien ikke i særlig grad olieprisen. Man søgte at udnytte kvoten fuldt ud og overskred endda denne kvote nogle gange, fx i 1988, da krigen mellem Iran og Irak blev afsluttet. Det var åbenbart, at Saudi Arabien ikke længere af øko-

nomiske grunde ønskede at reducere olieproduktionen i et svagt marked.

5. Konsekvensberegninger vedrørende udviklingen på Saudi Arabiens betalingsbalance i 1990'erne

Der er næppe tvivl om, at olieeksportindtægterne i de senere år har været for lave, og der eksisterede i slutningen af 1980'erne stadig en markant uligevægt på såvel de offentlige budgetter som betalingsbalancen, jf. afsnit 2 og 3. Disse uligevægte kan blive et særdeles påtrængende problem for Saudi Arabien i 1990'erne og derfor få stor betydning for oliepolitikken. Det vil følgelig være væsentligt at kende udviklingen på betalingsbalancen og på de offentlige budgetter. I dette afsnit fokuseres der kun på betalingsbalancen, men der er naturligvis en ret tæt sammenhæng mellem olieeksportindtægterne og olieindtægterne på de offentlige budgetter.

Olieeksportindtægterne skal anvendes til at dække underskuddet på de øvrige poster på betalingsbalancen.³¹ De store udgiftsposter er importen af vare- og tjenesteydelser samt transferinger. Store udgifter her er helt centrale for aktivitetsniveauet og levestandarden i Saudi Arabien. Der er også indtægtsposter i form af vareeksport og indtægter fra kapital placeret i udlandet. Sidstnævnte indtægtskilde er naturligvis svundet ind i takt med de udenlandske tilgodehavender, og eksporten af andre varer end olie er stadig beskeden. En del af denne vareeksport er i øvrigt afhængig af olieeksportindtægterne, idet eksporten næppe ville finde sted uden en meget betydelig subsidiering, der kun har været mulig som følge af olieeksportindtægterne.

Det kan konkluderes, at udviklingen på de øvrige poster på betalingsbalancen har stor betydning for aktiviteten og levestandarden i

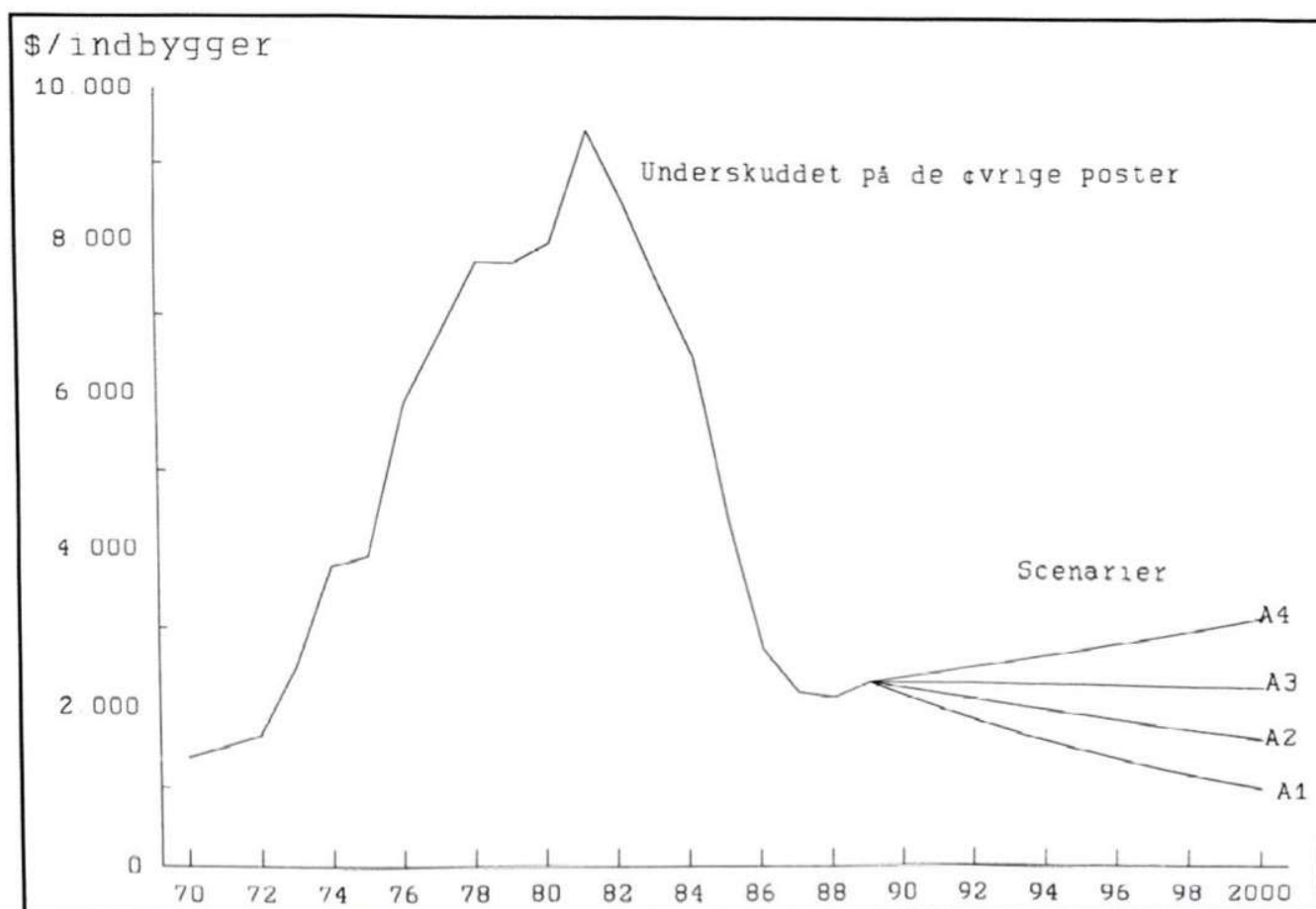
Saudi Arabien, og at olieeksportindtægterne skal dække udgifterne på disse poster, såfremt der skal være ligevægt på betalingsbalancen. Der er derfor i det følgende lavet scenarier for udviklingen på disse øvrige poster. Disse scenarier er derefter kædet sammen med scenarier over udviklingen i olieeksportpriser og olieeksport, hvorved der kan foretages konsekvensberegninger over udviklingen på betalingsbalancen.

5.1. Forudsætninger

Figur 5 viser de anvendte scenarier for udviklingen på de øvrige poster på betalingsbalancen udregnet i faste priser pr. indbygger (A-scenarier). Ved at omregne til faste priser pr.

indbygger illustrerer materialet til en vis grad forskellige forløb i levestandarden. Det skal dog understreges, at det naturligvis er vanskeligt direkte at måle sammenhængen mellem underskuddet på de øvrige poster og levestandarden. Stort underskud på de øvrige poster finansieret af høje olieindtægter kan fx have været anvendt til at foretage indenlandske realinvesteringer, der er med til at opretholde levestandarden i en periode med et lille underskud på de øvrige poster som følge af lave olieindtægter. På den anden side må de høje investeringer i forbindelse med de to første oliekriser på et eller andet tidspunkt fordrer store geninvesteringer for at opretholde levestandarden.

Figur 5. Scenarier for udviklingen på betalingsbalancens øvrige poster i 1989 \$.

Kilde: OPEC Annual Statistical Bulletin, Economic Outlook, Handbook of International Trade and Development Stat. og MEES 2/4 1990.

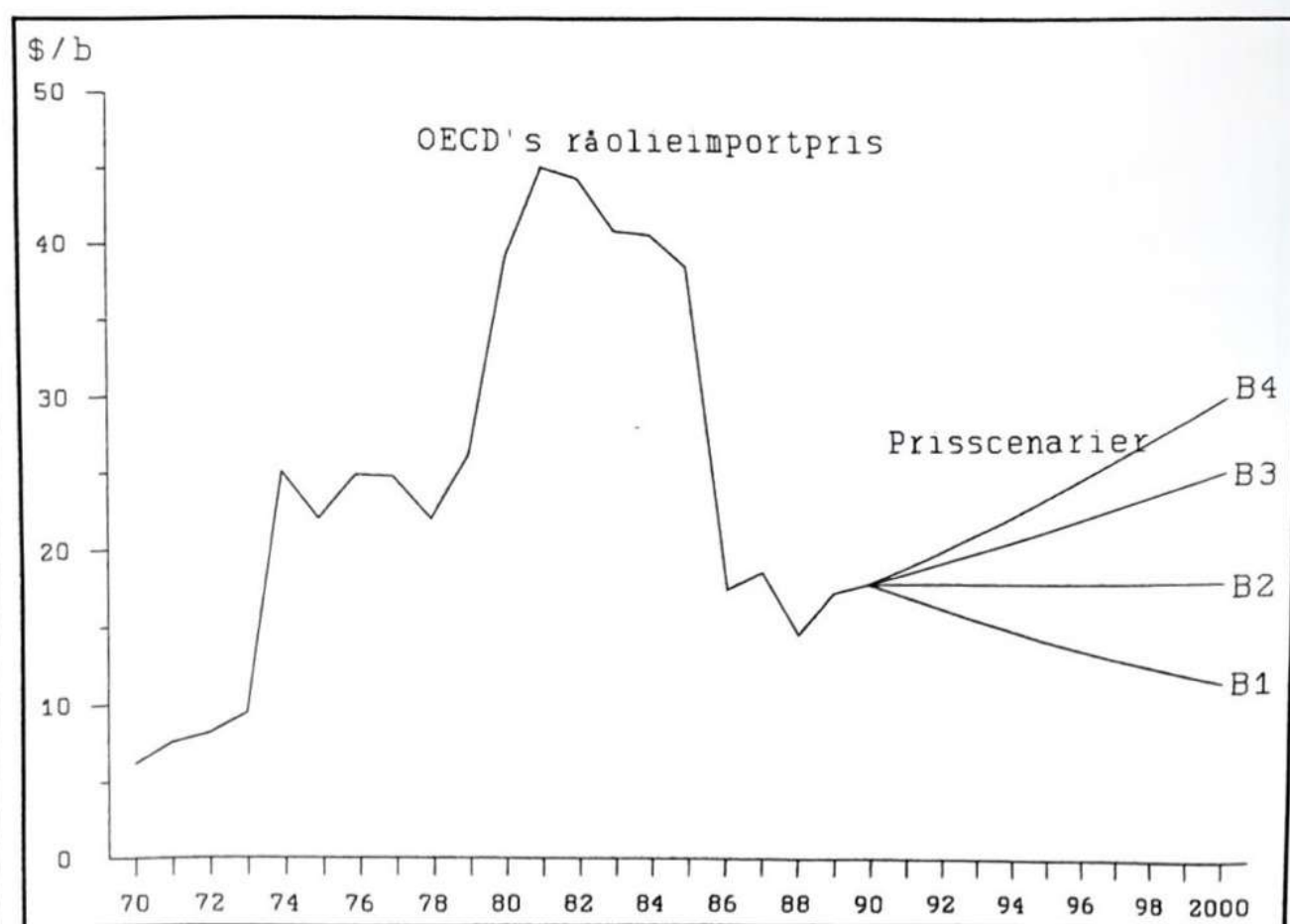
Ved omregningen til faste priser er der anvendt en inflationsfaktor på 4,33%, som man kan beregne er anvendt i en fremskrivning fra primo 1990 udarbejdet af OPEC's sekretariat.³² Denne fremskrivning danner baggrund for en del af de anvendte scenarier. Vedrørende befolkningsfremskrivningen anvendes den vækstrate, der kan beregnes i World Development Report³³.

Scenarie A1 er ensbetydende med, at underskuddet på betalingsbalancens øvrige poster fra 1989 bevares i løbende \$ frem til år 2000 ensbetydende med et betragteligt fald i faste priser pr. indbygger. Dette fald kan udregnes til 56%. En sådan udvikling må indebære et

betydeligt fald i levestandarden i Saudi Arabien, idet en eventuel import med lav grænsenytte må være skåret væk i løbet af de foregående år, hvor importen reelt faldt ganske meget pr. indbygger.

Scenarie A2 svarer til, at underskuddet på de øvrige poster bevares reelt frem til år 2000, hvilket er ensbetydende med, at det løbende underskud fremskrives med inflationsfaktoren. I scenarie A3 er underskuddet konstant målt i faste priser pr. indbygger svarende til, at underskuddet i løbende \$ fremskrives både med inflationsfaktoren og vækstraten i befolkningstallet. Endelig er A4 lig med A3 plus en vækst på 3% p.a. A4 skulle dermed

Figur 6. Olieprisscenarier i 1989 \$.

Kilde: Som figur 5.

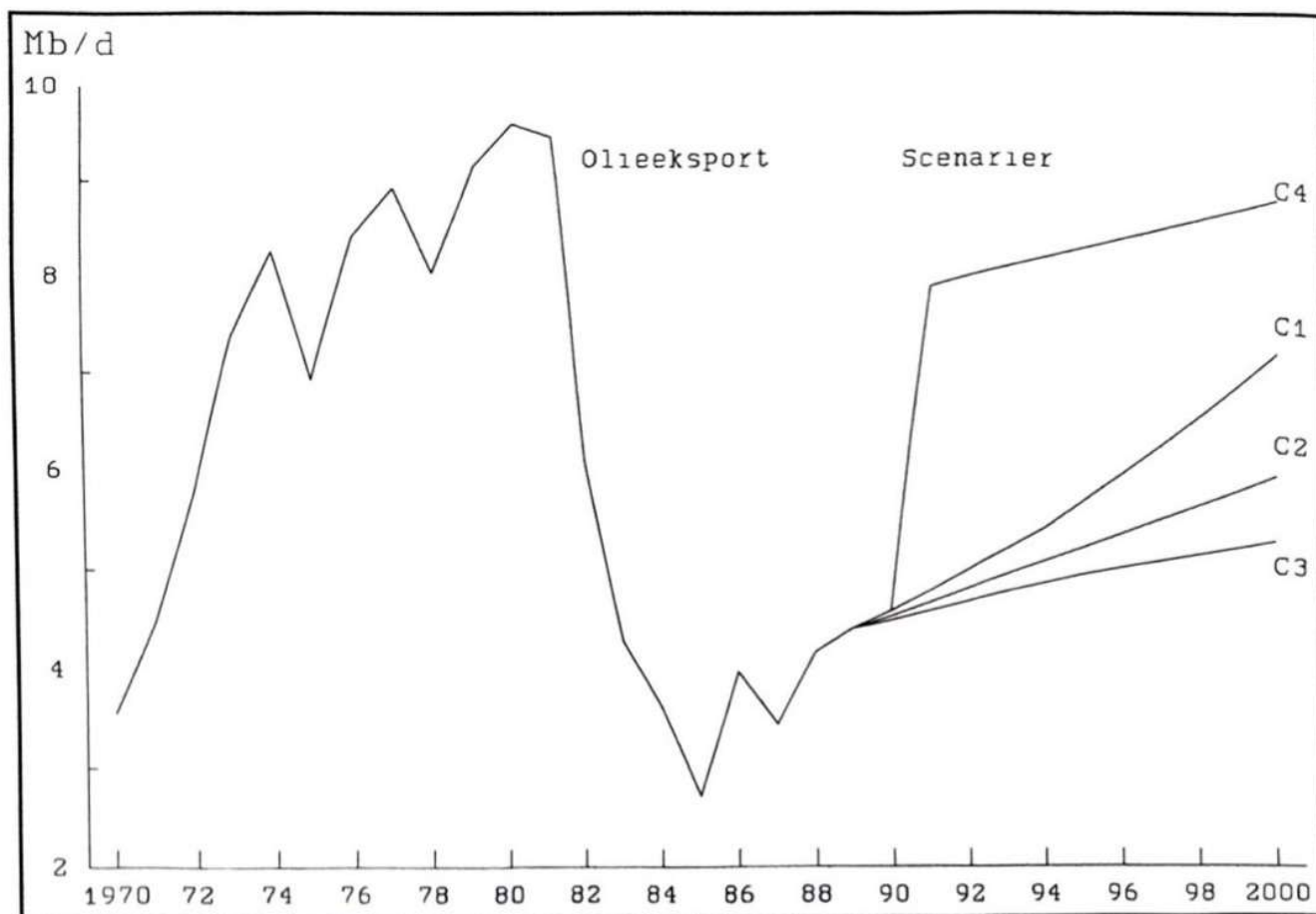
give udtryk for en forbedring af levestandarden. Det er her værd at bemærke, at man selv i dette scenarie ikke når op på underskuddet efter 1. oliekrise!

Sammenfattende om A-scenarierne kan det siges, at olieindtægter, der kun kan finansiere A1-scenariet, må anses for at være klart utilfredsstillende, mens olieindtægter, der kan finansiere A4-scenariet, måske vil være acceptable. De to andre scenarier skal naturligvis placeres imellem disse to scenarier.

I figur 6 vises 4 olieprisscenarier. 3 af disse scenarier (B1, B2 og B3) er hentet fra den tidligere omtalte fremskrivning udarbejdet af

OPEC's sekretariat. B1 svarer til en fastholdt nominel pris på 18 \$ i 1990'erne på referenceolien bestående af 7 olier. Det var denne pris, der blev vedtaget på OPEC's møde ult. 1989. I beregningen fratrækkes 2,4 \$ for at nå frem til Saudi Arabiens gennemsnitlige olieeksportpris.³⁴ Denne difference var gældende i 1989, hvor spotmarkedsprisen på referenceolien var 17,3 \$, mens OECD's gennemsnitlige olieimportpris var på 17,4 \$, altså stort set lig med spotmarkedsprisen på referenceolien. En sammenligning af scenarierne med den historiske olieprisudvikling kan derfor foretages ved at benytte OECD's råolieimportpris, hvor OECD's eksportprisindeks er benyttet som deflator.

Figur 7. Scenarier vedrørende Saudi Arabiens olieeksport.

Kilde: Som figur 5.

Scenarie B2 er olieprisen på 18 \$ fastholdt reelt i 1990'erne, mens olieprisen i B3-scenariet stiger med 3,4% p.a. i 1990'erne. Endelig er B4 beregnet ved at lade prisen stige eksponentielt i 1990'erne således, at prisen i år 2000 ender på 30 \$ reelt. B4 svarer til en realprisstigning på 72% fra 1989 til år 2000. Selv en sådan realprisstigning kan dog ikke bringe olieprisen op på niveauet efter 2. oliekrise.

Olieeksportsscenarierne fremgår af figur 7. Scenarierne C1, C2 og C3 korresponderer med prisscenarierne B1, B2 og B3 i OPEC-sekretariatets fremskrivning, idet det *forudsættes, at Saudi Arabiens andel af OPEC's olieeksport forbliver uændret i perioden 1989 til år 2000.*

Alle fremskrivninger skal tages med alle mulige forbehold. Det gælder naturligvis også for den her anvendte fremskrivning. Det kan derfor være på sin plads at nævne nogle centrale tal fra denne fremskrivning, så der er mulighed for at sammenligne med andre fremskrivninger. I B1/C1-scenariet forudsættes en global vækstrate i 1990'erne i BNP på 3,1% p.a. og en vækst i det globale olieforbrug på 1,75% p.a., mens produktionen uden for OPEC falder med 1,23% p.a. i gennemsnit. De tilsvarende tal for B2/C2-scenariet er 2,83%, 1,05% og 0,9%, mens B3/C3-scenariets tal er 2,67%, 0,6% og 0,7%.

Som det ses, forventes det i alle tilfælde, at produktionen falder uden for OPEC. Det er muligt, at udviklingen i USA og USSR vil trække produktionen ned uden for OPEC, men udviklingen kan også blive helt anderledes. Måske får USA vendt udviklingen i olieproduktionen fra en faldende trend til en stigende trend. Dette forventes i det mindste i den ny energiplan, der blev lanceret i kølvandet på oliekrisen i 1990/91.³⁵ Det er naturligvis vanskeligt at vurdere den politiske udvikling i USSR. Måske får man styr på det økonomiske system, hvilket formentlig vil vende

udviklingen i oliesektoren. Det er altså ikke umuligt, at produktionen vil stige uden for OPEC, hvilket naturligvis vil øge sandsynligheden for et lavprisscenarie med meget betydelige problemer i OPEC-samarbejdet til følge. En forudsætning om en økonomisk vækstrate på omkring 3% er ikke usædvanlig. Væksten i olieforbruget i forhold til væksten i BNP kan synes lav. I B2-scenariet, hvor olieprisen jo er konstant målt i faste priser, kan indkomstelasticiteten globalt udregnes til 0,37 (1,05/2,83). Dette tal kan synes lavt. Der er derfor i slutningen af kapitlet lavet konsekvensberegninger, hvor der anvendes større værdier for indkomstelasticiteten.

C4 repræsenterer en aggressiv oliepolitik fra Saudi Arabiens side. Scenariet svarer til, at Saudi Arabien fra 1991 udnytter en produktionskapacitet på 8,5 Mb/d fuldt ud svarende til en eksport på ca. 7,9 Mb/d, idet Saudi Arabiens eget forbrug i 1989 var på ca 0,6 Mb/d. Det forudsættes nu, at kapaciteten udbygges gradvis til 10 Mb/d i år 2000 samtidigt med, at det indenlandske forbrug stiger i takt med den af OPEC-sekretariatet forventede forbrugsudvikling gældende for hele OPEC. Dette scenarie kan siges at repræsentere en situation, hvor Saudi Arabien i betydelig grad ignorerer samarbejdet i OPEC og producerer maksimalt for at øge olieindtægterne. En sådan politik behøver naturligvis ikke at maksimere olieindtægterne, da olieprisen jo er afhængig af Saudi Arabiens produktionspolitik.

5.2. Beregningsresultater

Ved hjælp af de omtalte scenarier kan udviklingen på betalingsbalancens løbende poster beregnes.

I tabel 2's øverste del vises de scenarier, der er baseret på fremskrivningen udarbejdet af OPEC's sekretariat, idet det forudsættes, at Saudi Arabiens olieeksport udvikler sig pro-

Tabel 2. Saudi Arabiens akkumulerede overskud på betalingsbalancen i perioden 1990-2000 i forskellige scenarier, mia. \$.

Olieeksport-indtægter	scenarier	Øvrige poster på betalingsbalancen, scenarier			
		A1	A2	A3	A4
OPEC's sekretariat	B1 x C1	- 1	- 114	- 218	- 342
	B2 x C2	69	- 44	- 148	- 272
	B3 x C3	116	3	- 101	- 225
Bedre ¹ scenarier	B1 x C4	145	32	- 72	- 196
	B4 x C3	201	88	- 16	- 140

1 Prisscenarie kombineres med et højere beliggende eksportscenarie (B1/C4) end anvendt af OPEC's sekretariat, eller eksportscenarie kombineres med et højere beliggende prisscenarie (B4/C3) end anvendt af OPEC's sekretariat.

portionalt med de øvrige OPEC landes olieeksport.

I næste sektion i tabellen er der scenarier, der giver bedre resultater set fra Saudi Arabiens synsvinkel end de scenarier, som baserer sig på OPEC's sekretariat. Der indgår da enten højere priser eller højere eksport end anvendt i sekretariatets fremskrivning. Altså er disse scenarier kun mulige, såfremt udviklingen på oliemarkedet bliver mere gunstig end antaget af sekretariatet.³⁶

Tabellen viser, at A1-scenariet kan realiseres uden problemer med betalingsbalancen. A1-scenariet må imidlertid som nævnt tidligere være utilfredsstillende, da det indebærer et betydeligt fald i importen målt reelt pr. indbygger.

A2-scenariet, der også indebærer et fald i underskuddet pr. indbygger, volder betalingsbalanceproblemer i 2 af de 3 tilfælde, der er baseret på den anvendte fremskrivning. Dette scenarie volder dog ikke betalingsbalance-mæssige problemer, såfremt man gennem aftaler i OPEC realiserer B3/C3-scenariet. Såfremt udviklingen bliver mere gunstig end antaget i fremskrivningen, opstår der ikke

betalingsbalancemæssige problemer i A2-scenariet.

A3-scenariet, der bevarer underskuddet reelt pr. indbygger, medfører gennemgående en uacceptabel udvikling på betalingsbalancen. Kun B4/C3-scenariet giver formentlig et underskud, der er acceptabelt.

Realiseringen af A4-scenariet må formentlig være nødvendig for at sikre en tilfredsstillende udvikling i levestandarden. Som nævnt tidligere er sammenhængen mellem underskuddet og levestandarden dog usikker. Tabellen viser, at A4-scenariet i det store hele indebærer en aldeles uacceptabel udvikling på betalingsbalancen.

Man kan indvinde imod scenarierne, at olieprisen og Saudi Arabiens olieeksport var væsentligt større i 1990 end antaget i scenarierne. Hertil kan siges, at den ekstra olieeksportindtægt sandsynligvis er blevet mere end spist op af ekstraordinære udgifter i forbindelse med den sidste oliekrise, så det akkumulerede betalingsbalanceoverskud primo 1990'erne kan være langt under de 80 mia \$, der fremgår af figur 4. Måske nærmer det overskud, man reelt kan trække på, sig nul.

I øvrigt er såvel A3 som A4 kombineret med B1/C1 som nævnt tidligere uacceptable på grund af det store akkumulerede underskud på betalingsbalancen. Sammenfattende må det siges, at B1/C1 er så uacceptabel, at Saudi Arabien efter al sandsynlighed vil reagere ved at øge sin markedsandel i OPEC ensbetydende med, at C1 ikke bliver realiseret. Tabellen viser imidlertid også, at B1/C4-scenariet giver en uheldig udvikling på betalingsbalancen, såfremt A3 eller A4 realiseres.

Selv ved en aggressiv produktionspolitik er der altså ikke i B1-scenariet plads til et øget underskud målt pr. indbygger. Dertil kommer, at C4-scenariet vil kræve større udgifter i indvindingsfasen end C1-scenariet vil gøre. I den forbindelse kan det nævnes, at ARAMCO's udgifter som et led i at udbygge kapaciteten til 10 Mb/d forventes at øge omkostningerne fra knap 4,7 mia \$ i 1990 til 14 mia \$ i år 2000.³⁷ Såfremt OPEC's sekretariat har estimeret forbindelsen mellem olieprisen og efterspørgslen efter OPEC's olie korrekt i B1-scenariet, vil C4-scenariet nok betyde, at den realiserede prisbane vil komme til at ligge lavere end B1-scenariet på grund af det øgede udbud fra Saudi Arabien, idet de øvrige OPEC lande formentlig ikke vil acceptere, at Saudi Arabien øger sin andel af OPEC's olieeksport fra 23,5% i 1989 til 33,2% i 1995, hvor man må formode, at forholdene i Kuwait og Irak igen er normaliserede. En sådan forøgelse er nødvendig, såfremt C1-scenariet skal holdes for OPEC betragtet under et.

Sammenfattende kan det konkluderes, at A3- og ikke mindst A4-scenariet vil medføre problemer med betalingsbalancen, såfremt der ikke sker en udvikling på oliemarkedet, der er betydelig mere gunstig³⁸ end antaget af OPEC's sekretariat. Selv i de »bedre« scenarier bliver der gennemgående betalingsbalancemæssige problemer.

Det kan konkluderes, at fremskrivningen udarbejdet af OPEC's sekretariat formentlig indebærer, at Saudi Arabien vil kæmpe for at få en stigende markedsandel på OPEC's eksportmarked!

Primo 1990'erne kan altså markere et *nyt politiskift hos Saudi Arabien!* I perioden efter 2. oliekrise accepterede Saudi Arabien en faldende andel af OPEC's eksportmarked. I 1985 markerede Saudi Arabien, at man ville bevare sin markedsandel, og 1990'erne vil formentlig blive karakteriseret ved en stigende markedsandel til Saudi Arabien, der dog må tage hensyn til effekten på olieprisen af sin produktionspolitik. En sådan hensyntagen indebærer, at Saudi Arabien må tillægge samarbejdet i OPEC stor betydning. Et OPEC-sammenbrud kan sende olieprisen ned under B1-scenariet! Det er dog tvivlsomt, om Saudi Arabien vil være villig til at sænke eksporten meget betydeligt, når Irak og Kuwait formentlig igen i løbet af få år bliver storeksportører.

Det blev nævnt i det foregående afsnit, at den anvendte indkomstelasticitet i den benyttede fremskrivning kan synes lav. Effekten af at ændre elasticiteten fra 0,37 til 1,00 i B2-scenariet (uændret oliepris reelt) er beregnet. Det akkumulerede underskud på betalingsbalancen ændres da i A3 scenariet fra 148 mia \$ til 44 mia \$, mens de tilsvarende tal for A4 scenariet bliver 271 mia \$ og 167 mia \$. Scenariet med en real vækst i underskuddet på de øvrige poster målt pr. indbygger (A4) vil altså også i dette tilfælde medføre et uacceptabelt stort underskud på betalingsbalancen.

6. Konklusion

Ifølge budgetteorien vil man nedsætte olieproduktionen ved stigende oliepris, såfremt man har tilstrækkelige olieindtægter til at financiere et ønsket investeringsniveau. Teori-

en i denne udgave kan ikke anvendes på Saudi Arabien, der jo ikke bevidst nedsatte olieproduktionen efter de to første kriser. *Budgetteorien i modificeret form* synes at have større forklaringsværdi.

Såfremt olieindtægterne er tilfredsstillende, lader man mere eller mindre passivt olieproduktionen styre af efterspørgslen og lader andre hensyn, fx politiske, få større betydning. Efter voldsomme olieprisstigninger vil det være ensbetydende med, at man accepterer et fald i olieproduktionen. Faldet kan ligefrem være ønsket, men ikke søgt realiseret gennem en bevidst produktionsnedsækering. Dette var måske tilfældet efter de to første oliekriser.

Såfremt olieindtægterne ikke er tilfredsstillende, søger man at øge disse. Det var måske tilfældet i perioderne op til 1. og 2. oliekrise. Med en efterspørgselselasticitet numerisk under 1 for de arabiske olieproducenter på kort sigt kunne olieindtægterne naturligvis hæves ved at nedsætte olieproduktionen. Man kan her tale om budgetteorien i en karteludgave. Det afgørende er på kort sigt at hæve olieindtægterne, og efterspørgselselasticiteten må så afgøre, om olieproduktionen skal sættes op eller ned. Det er i det mindste et faktum, at Saudi Arabien på nogle afgørende tidspunkter under de to kriser nedsatte produktionen med store olieprisstigninger til følge. Såfremt Saudi Arabien ønskede højere olieindtægter gennem højere priser, er det dog underligt, at man haltede bagefter med hensyn til at sætte de officielle salgspri-
ser op.

I 1985 var Saudi Arabiens olieindtægter klart utilfredsstillende, så man reagerede fuldt ud i overensstemmelse med budgetteorien, da man satte olieproduktionen op. Det lykkedes for Saudi Arabien at hæve olieindtægterne gennem en produktionsforøgelse i løbet af 2. halvdel af 1985, men i løbet af

1986 faldt olieprisen så meget, at olieindtægterne faldt ganske meget. Faldet i olieindtægterne har formentlig været overraskende kraftigt, så medio 1986 var Saudi Arabien klar til igen at medvirke til en højere oliepris gennem en kvotepolitik (budgetteorien i en karteludgave), som dog ikke skulle baseres på, at Saudi Arabien var svingproducent. Det havde man ikke råd til at være længere.

Sammenfattende kan det konkluderes, at Saudi Arabien måske har befundet sig på den tilbagebøjede del af udbudskurven ifølge budgetteorien i en forholdsvis kort periode efter de to første oliekriser. Denne del af udbudskurven vil nok aldrig mere blive relevant. Skulle en ny krise resultere i betydelige overskud på de offentlige budgetter og betalingsbalancen, har man de historiske erfaringer, der fortæller, at sådanne overskud kan have en særdeles kort levetid. Dertil kommer store behov for offentlige udgifter i de kommende år. Budgetteoriens relevans for Saudi Arabien synes nu også tvivlsom alene af den grund, at Saudi Arabien nu synes interesseret i at investere aktivt i udlandet. Man købte således i juni 1988 50% af Texacos raffinaderi- og marketingfaciliteter i den østlige og sydlige del af USA³⁹.

Kort og godt kan budgetteorien nu siges at være reduceret til at maksimere olieindtægterne på kort sigt. Man kan også sige, at teorien ikke længere har gyldighed, da den tilbagebøjede del af udbudskurven må siges at være essentiel for denne teori.

En sådan konklusion indebærer, at man ikke i OPEC-regi kan forvente, at Saudi Arabien i særlig grad vil påtage sig byrderne ved en kvotepolitik fremover. Materialet i afsnit 5 indikerer tværtimod, at Saudi Arabien på grund af betalingsbalancemæssige problemer i de kommende år vil bestræbe sig på at øge sin markedsandel betydeligt på OPEC's

eksportmarked, hvilket måske kan resultere i et relativt fald i olieprisen.

Beregningerne i denne artikel blev udført i efteråret 1990 og den endelige revision af artiklen foretaget i marts 1992. Der er derfor afslutningsvis mulighed for at sammenligne scenarierne med den faktiske udvikling for 1991. Olieprisen er fra 1989 til 1991 steget fra 17,3 \$/b til 18,7 \$/b svarende omtrent til stigningen i OECD's eksportpriser.⁴⁰ Denne udvikling svarer altså omtrent til B2-scenariet, idet der så ses bort fra den højere oliepris i 1990 som følge af den daværende krise. Med hensyn til produktionen har den faktiske udvikling i høj grad været i overensstemmelse med C4, d.v.s. den aggressive produktionspolitik, idet produktionen i 1991 var på 8,2 Mb/d. I januar 1992 var Saudi Arabiens olieproduktion endog oppe på 8,5 Mb/d.⁴¹

At Saudi Arabien vil bevare den høje produktion efter den sidste oliekrise kom også frem ved det sidste OPEC-møde i februar 1992, hvor OPEC genetablerede kvotepolitikken. Saudi Arabien fik da en kvote på 7,887 Mb/d. Denne kvote godkendte Saudi Arabien imidlertid ikke, idet man ønskede en kvote på 8 Mb/d, selvom kvoten før sidste oliekrise kun var på 5,38 Mb/d.⁴² Disse fakta tyder på, at OPEC i årene fremover får problemer med et Saudi Arabien, der vil bevare en markant forøgelse af sin markedsandel. Saudi Arabien vil næppe sænke sin produktion forholdsmeæssigt meget, når Kuwait og Irak igen skal ind på markedet som betydelige eksportører. Fx forventes det, at Kuwait allerede ult. 1992 vil nå op på en produktionskapacitet på 1,5 Mb/d, mens Kuwait i den nye aftale kun har en kvote på 0,8 Mb/d.

Noter

1. Griffin and Teece (1982) s. 89
2. Griffin og Teece (1982) s. 65
3. (1985) s. 92
4. Der kan i den forbindelse henvises til Linderoth (1991).
5. Moran (1978) s. 5.
6. Financial Times 15/10 1984 s. xii.
7. MEES 11/1 1988.
8. MEES 18/2 1991
9. MEES 11/1 1988.
10. MEES 7/1 1991
11. MEES 9/1 1989
12. MEES 7/1 1991
13. MEES 6/1 1992
14. MEES 18/2 1991
15. MEES 11/3 1991
16. Det har desværre ikke været muligt at hente oplysninger fra SAMA, idet Den danske Nationalbank ikke er i besiddelse af SAMA's årsberetninger. Materiale fra disse beretninger kunne måske have givet oplysninger om ydede lån til udviklingslandene.
17. 12/10 1987.
18. Bank of International Settlement.
19. MEES 9/11 1987.
20. MEES 18/2 1991
21. MEES 18/2 1991
22. OPEC Annual Statistical Bulletin
23. OPEC Annual Statistical Bulletin
24. Se fx Karlsson (1983) s. 244 og International Petroleum Encyclopedia (1984) s. 311
25. Karlsson (1983) s. 247
26. Golub (1985) s. 15 og 16
27. MEES 29/1 1979 og Petroleum Economist
28. Birdsall (1980), OPEC Bulletin og OPEC Annual Statistical Bulletin
29. MEES 2/11 1981
30. MEES 7/10 1985
31. Ved de øvrige poster forstås i dette afsnit simpelthen olieeksportindtægterne minus overskuddet på de løbende poster.
32. MEES 2/4 1990. Vedrørende den historiske udvikling er i-landenes eksportprisindeks for industrivarer anvendt som deflator. Kilde: Economic Outlook og Handbook of International Trade and Development Stat.

33. Det antages, at befolkningen vokser fra 14 mio i 1988 til 20 mio i år 2000 ensbetydende med en årlig vækstrate på 3,0%. Den gennemsnitlige årlige vækstrate siden 1960 kan udregnes til 3,9%. Kilde: OPEC Annual Statistical Bulletin.
34. Ved at sammenholde Saudi Arabiens olieeksport i mængder med olieeksportværdien i 1989 fås en gennemsnitlig pris på 14,9 \$ (OPEC Annual Statistical Bulletin). Prisen på referenceolien var 17,3 \$ på spotmarkedet (MEES 17/9 1990).
35. Oil & Gas Journal, Mar 4, 1991.
36. Eller Saudi Arabien får en stigende andel af OPEC's olieeksportmarked.
37. MEES 21/5 1990
38. Det globale olieforbrug stiger mere og/eller produktionen uden for OPEC falder mere end antaget af OPEC's sekretariat.
39. World Economic and Business Review 1990 s. 570.
40. MEES 9/2 og Economic Outlook dec. 1991.
41. MEES 17/2 1992.
42. MEES 17/2 1992.

Litteratur

- Annual Statistical Bulletin*, senere benævnt *OPEC Annual Statistical Bulletin*.
Bank of International Settlement.
 Birdsall, T.H.: *World Oil Price Behaviour During Oil Supply Disruptions. What can we learn from the Past*, DOE aug. 1980.
Economic Outlook, OECD.
Financial Times.
 Golub, D.B.: *When oil and politics mix. Saudi oil policy 1973-1985*, Cambridge, Mass. 1985.
 Griffin, J.M. and D.J. Teece: *OPEC Behaviour and World Oil Prices*, London 1982.
Handbook of International Trade and Development Statistics, United Nations.
 Hitti, S. and G.T. Abed: *The Economy and Finances of Saudi Arabia*, IMF Staff Papers, July 1974.
International Financial Statistics Yearbook 1990, International Monetary Fund (IMF).
International Petroleum Encyclopedia 1984.
 Karlsson, S.: *Oil and the world order. A study of American foreign oil policy 1940-1980*, Göteborg 1983.
 Linderöth, H.: *Oliemarkedet og Saudi Arabiens oliepolitik*, Skriftserie C nr. 50, HHÅ, April 1991.
 MEES (Middle East Economic Survey).
 Moran, T.H.: *Oil prices and the future of OPEC, Resources for the Future*, Research Paper R-8, 1978.
Oil & Gas Journal.
OPEC BULLETIN.
 Pachauri, R.K.: *The Political Economy of Global Energy*, The John Hopkins Uni. Press, 1985.
Petroleum Economist.
World Economic and Business Review, 1990.